

Договір зберігання віртуальних активів (Crypto Custody) за законодавством України

Антон Геннадійович Донець*

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

*e-mail: a.g.donets@nlu.edu.ua

Анотація

У роботі розглянуто питання правового регулювання договору зберігання віртуальних активів в Україні з урахуванням положень нещодавно прийнятого Закону України «Про віртуальні активи». Актуальність проблематики обумовлена стрімким поширенням у різних сферах людської діяльності відносин із віртуальними активами й водночас відсутністю їх належного і достатнього правового регулювання. Відтак метою нашого дослідження є з'ясування здатності віртуального активу бути предметом договору зберігання, визначення його ціннісних характеристик, які обумовлюють необхідність забезпечення його схоронності, та проведення належної кваліфікації договорів «зберігання», що застосовуються у відносинах із віртуальними активами. За допомогою обраних методів дослідження (діалектичного, порівняльно-правового, формально-юридичного, аналізу та синтезу) визначено особливості нового для приватного права об'єкта, які обумовлюють його цінність для обороту та специфіку використання, що відбивається на можливості застосування до нього тих чи інших договірних конструкцій, зокрема договору зберігання. На підставі проведеного аналізу практики використання цього договору та дослідження правової природи зазначених відносин зроблено висновок про доктринальну неможливість застосування конструкції договору зберігання до останніх. Водночас необхідність охорони та захисту прав власника віртуального активу від протиправних посягань третіх осіб є актуальною проблемою, яка обумовлена популярністю віртуальних активів та їх завищеною вартістю. Враховуючи особливості різних видів віртуальних активів, можна стверджувати про різні обсяги та наповнення категорії схоронності як частини предмета договору зберігання. Тому існує необхідність правильної кваліфікації тих договірних конструкцій, які на даний час використовуються у якості договорів зберігання віртуальних активів. Та необхідність визначення такого договору, який би забезпечував схоронність віртуального активу/ключа віртуального активу з урахуванням особливостей останнього. Наголошується на необхідності дослідження та переосмислення парадигми застосування договору зберігання лише до матеріальних об'єктів цивільних правовідносин.

Ключові слова: віртуальний актив; зберігання; схоронність; токен; криптогаманець; кваліфікація договору; доктрина приватного права.

Contract of Custody of Virtual Assets (Crypto Custody) According to the Legislation of Ukraine

Anton H. Donets*

Yaroslav Mudryi National Law University,

Kharkiv, Ukraine

*e-mail: a.g.donets@nlu.edu.ua

Abstract

The work examines the issues of legal regulation of the virtual asset storage contract in Ukraine, taking into account the provisions of the recently adopted Law of Ukraine "On Virtual Assets". The relevance of this topic is due to the rapid spread in the fields of economy, science, art, etc. of relations with virtual assets and the lack of their proper and sufficient legal regulation. The purpose of the work is to solve the problems related to finding out the ability of a virtual asset to be the subject of a custody agreement, determining its value characteristics that determine the need to ensure its safety, and conducting proper qualification of "custody" contracts that are used in relations with virtual assets. With the help of selected research methods (dialectical, comparative legal, formal legal, method of analysis and synthesis), the main features of an object new for private law were determined, which determine its value for turnover and the specificity of use, which is reflected in the possibility of application to it certain contractual structures, in particular, a storage agreement. On the basis of the analysis of the practice of using this contract and the study of the legal nature of the specified relationships, a conclusion was made about the doctrinal impossibility of applying the construction of the custody contract to the latter. At the same time, the need to protect and protect the rights of the owner of a virtual asset from illegal encroachments by third parties is an urgent problem, which is due to the popularity of virtual assets and their inflated cost. Taking into account the peculiarities of various types of virtual assets, it is possible to assert different volumes and content of the category of safekeeping as part of the subject of the storage contract. Therefore, there is a need for the correct qualification of those contractual structures that are currently used as contracts for the storage of virtual assets. And the need to define such a contract that would ensure the safety of the virtual asset/virtual asset key, taking into account the characteristics of the latter. It is emphasized the need to research and rethink the paradigm of applying the custody agreement only to material objects of civil legal relations.

Keywords: *virtual asset; storage; security; token; crypto wallet; contract qualification; the doctrine of private law.*

Вступ

Віртуальні активи вже не є новим явищем ні для економістів, ні для юристів. На практиці вже напрацьовано механізми та алгоритми провадження діяльності з віртуальними активами, а представники наукової спільноти спрямовують свою діяльність на формування доктринального

уявлення про цей новий феномен суспільної, зокрема правової дійсності. Переживши спочатку бум криптовалю, а в 2021 р. – NFT (англ. *non-fungible token* – «невзаємозамінний токен»), більшість економічно розвинених країн почали формувати спеціальне законодавство для регулювання цих відносин [1; 2]. Не останню роль на теренах ЄС та суміжних країн у цьому питанні відіграла Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF). Розробляючи керівні документи, що містять базові принципи та стандарти правового регулювання, зокрема фінансового моніторингу діяльності, пов'язаної з віртуальними активами, FATF упродовж декількох останніх років виступила певним чином як «диригент» розробки та прийняття національними юрисдикціями відповідних спеціальних актів у цій галузі. Враховуючи сильну позицію України на світовому ринку віртуальних активів, зокрема криптовалют (Україна до повномасштабного вторгнення РФ входила до ТОП-10 країн світу за кількістю користувачів Bitcoin) [3], вітчизняний законодавець був вимушений оперативно реагувати на виклики часу та прийняти низку нормативно-правових актів, перші з яких мали на меті імплементацію у вітчизняну правову систему відповідних міжнародних стандартів [4] (FATF, стандартів ЄС), а наступні розроблялися як базисні для майбутнього комплексного регулювання відповідних відносин [5]. І хоча Закон України «Про віртуальні активи» (далі – Закон) все ще чекає на набуття чинності, його положення вже можуть слугувати об'єктом дослідження та бути базою для прогнозування специфіки й особливостей майбутнього правового регулювання.

Зробивши крок у сьогоднішній день, визначивши віртуальний актив як об'єкт цивільних прав – нематеріальне благо, законодавець натомість залишив у відповідному нормативно-правовому акті багато незрозумілих, а іноді й суперечливих моментів. Наприклад, уже піддана критиці науковців [6; 7], відсутність у розд. VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону (на відміну від варіанту, поданого на перше читання) норми щодо внесення змін до Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), які б закріпили у базовому нормативно-правовому акті приватного права визначення та місце віртуального активу. Або закріплений режим права власності на віртуальний актив як нематеріальне благо, враховуючи, що до цього часу щодо нематеріальних благ (окрім об'єктів права інтелектуальної власності, які і так мають свою специфіку) використовувався термін «володіння».

Крім зазначених вельми цікавих для дослідження питань, положення Закону врегульовують ще один інститут, який становить інтерес як об'єкт дослідження. Йдеться про договір зберігання віртуального активу.

Сам по собі договір зберігання відомий праву з часів зародження останнього як феномену. Напевно за віком він поступається лише договорам міни або дарування. Натомість, пройшовши довгий шлях трансформації, він, як і зазначені договори, не втратив свого значення й актуальності як регулятор відповідних відносин. Однак сучасність ставить перед науковцями, які досліджують договірну конструкцію, нові питання та виклики. Застосування конструкції договору до відносин із віртуальними активами ставить низку питань як технологічного, так і правового характеру. Різноманіття й велика кількість критеріїв класифікації таких об'єктів [8] зумовляють необхідність більш детального дослідження цих відносин.

У світлі нашого дослідження звертає на себе увагу й потенційна необхідність модернізації підходів і поглядів на правову природу відносин із забезпечення схоронності нематеріальних благ взагалі. Адже застосування термінів «зберігання», «збереження» у відносинах, пов'язаних з цінними паперами, грошима та валютними цінностями, є досить поширеним. Натомість правова природа таких відносин викликає певні сумніви щодо можливості застосування конструкції договору зберігання відносно «безтілесних речей».

Враховуючи тісний зв'язок договору зберігання з інститутом права власності, речових прав, зокрема з правом володіння, варто погодитися з тими науковцями, які вважають за потрібне по-новому поглянути на наше уявлення про право власності та його зміст [9, с. 463–465; 10, с. 238–252]. Такий погляд може стати в нагоді при вирішенні поставлених у даній роботі та майбутніх завдань.

Отже, мета нашого дослідження полягає в комплексному розгляді відносин щодо забезпечення схоронності віртуального активу, враховуючи його особливості як нематеріального блага та специфіку його різновидів. Обрана мета зумовила постановку і вирішення таких завдань:

- визначення ціннісних складових природи віртуального активу, які зумовляють необхідність забезпечення його схоронності;
- з'ясування здатності віртуального активу бути предметом договору зберігання та відповідно можливості застосування договірної конструкції до таких відносин;
- з'ясування належної кваліфікації договорів, які наразі застосовуються з означеною метою як до самого віртуального активу, так і до споріднених об'єктів;
- напрацювання висновків щодо належності стану правового регулювання цих відносин положенням Закону та про шляхи вирішення проблемних питань.

Матеріали та методи

З огляду на вищезазначені мету та завдання, методологічну основу статті становить комплекс загально-філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових і власне правових методів. Зокрема, використано діалектичний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, формально-логічний, аналізу і синтезу та прогностичний методи, а також методи правового моделювання й тлумачення правових норм тощо.

Методологічну основу наукового дослідження складає саме діалектичний метод пізнання, застосування якого дозволило проаналізувати сучасні виклики вітчизняній і міжнародним юрисдикціям, які постали внаслідок стрімкого розвитку інформаційного суспільства, й, зокрема, ринку віртуальних активів. За допомогою формально-логічного методу пізнання проаналізовано норми законодавства, які стануть правовою основою комплексного регулювання відносин із віртуальними активами. Метод аналізу та синтезу застосовувався під час дослідження практичного прояву відносин щодо забезпечення обігу віртуальних активів, зокрема забезпечення їх схоронності. Порівняльно-правовий метод було використано задля порівняльного аналізу правового регулювання класичної конструкції договору зберігання з положеннями Закону, що покликані врегулювати надання послуг із забезпечення збереження віртуальних активів чи ключів віртуальних активів. Формально-юридичний метод використано під час вивчення специфіки національного законодавства щодо обігу віртуальних активів і розкриття особливостей відповідних правових норм. За допомогою методу тлумачення правових норм виявлено відповідність норм права логіці та тенденціям розвитку суспільних відносин. Метод правового моделювання застосовувався під час формування авторських пропозицій у частині реформування чинного законодавства України. Використання ж прогностичного методу пізнання надало змогу проаналізувати наслідки прийняття пропозицій з модернізації чинного законодавства, а також внесення відповідних змін до ЦК України.

Спираючись на власні висновки й узагальнення, надано авторські пропозиції та рекомендації стосовно вдосконалення чинного національного законодавства як безпосередньо про віртуальні активи, так і можливих змін положень ЦК України. Логіко-юридичний метод використано для формулювання основних висновків відповідно до мети дослідження.

Додамо, що вищезазначені дослідницькі методи ґрунтуються на комплексному аналізі процесів та явищ розвитку галузі віртуальних активів. Таким чином, застосування зазначених методів зумовлено вимогами об'єктивного і всебічного аналізу процесів, що відбуваються в Україні як країні-лідери з обігу віртуальних активів.

Результати та обговорення

Ціннісна складова віртуального активу як об'єкта цивільних правовідносин

ЦК України закріплює підхід до визначення об'єкта цивільних прав як до блага, поділяючи їх на матеріальні та нематеріальні, майнові та немайнові (як специфічні об'єкти). Кожне благо, зокрема і нематеріальне, має свою цінність для суб'єктів правовідносин. Така цінність зумовлена як власними особливостями та рисами об'єкта, які дозволяють задовольняти певні потреби, так і зовнішніми чинниками, що формують ставлення суспільства до такого блага. Для віртуального активу такими особливостями та чинниками виступають: по-перше, обумовлені технологією (йдеться про віртуальні активи, які засновані/використовують технологію розподіленого реєстру (наприклад, блокчейн, тощо) безпека, відкритість та надійність [11, с. 180]; по-друге – певна анонімність [12] відносин щодо віртуального активу; по-третє – певна позасистемність, можливо навіть позаюрисдикційність даного виду об'єктів. Слід наголосити, що наші застереження щодо певності деяких вказаних властивостей обумовлені успішним розвитком нормативно-правового регулювання відносин з віртуальними активами, зокрема в напрямку позбавлення їх анонімності та виведення з так званої «сірої зони» правового регулювання. Поряд з державами, які визнають криптовалюти або їх окремі різновиди офіційними платіжними засобами [13], існують і країни, які досить скептично, навіть ворожо ставляться до такої можливості та до вільного обігу віртуальних активів взагалі, частково або повністю забороняючи їх обіг у межах своєї юрисдикції [14; 15]. Зазвичай публічна влада спрямовує свої зусилля на впровадження такого нормативно-правового регулювання цих відносин, яке б сприяло якомога тіснішому впровадженню віртуальних активів до правового поля відповідної держави (особливо це стосується податкового, фінансового та кримінального права) [16; 17], або обирає шлях публічного монополізування даної галузі шляхом емісії державної цифрової валюти [18]. Не слід залишати поза увагою і той факт, що вільний обіг віртуальних активів, зокрема криптовалют, дуже зручний для використання їх у протиправній діяльності, такої як відмивання грошей та фінансування терористичної діяльності. Цілоком можливо, що деякі юрисдикції оберуть шлях поширення на такі відносини настільки жорстких правил, що самі стануть не придатними для використання в їх межах віртуальних активів або останні можуть сильно знецінитись. Адже попри прагнення суб'єктів ринку віртуальних активів до децентралізації та виходу з під впливу державних інституцій, вплив закону на них, як зазначають науковці, може мати вирішальний характер [19].

Натомість маємо зазначити, що технологія блокчейн сама по собі є досить стійкою до зовнішніх впливів [20]. А такі віртуальні активи, як криптовалюти, створювалися саме з метою виходу поза межі юрисдикцій як конкретних держав, так і міжнародного права в цілому, за межі контролю та регламентації будь-яких інституцій [21; 22]. І враховуючи популярність віртуальних активів, це не прагнення лише їх творців, а скоріш за все загальна тенденція розвитку таких відносин. Отже, процес розвитку технологій, спрямований у цьому напрямку, навряд чи можна зупинити, тому такі «чесноти» криптовалюти, як анонімність та позаюрисдикційність, так чи інакше залишатимуться, зокрема шляхом виникнення/створення нових видів віртуальних активів.

Ті ж віртуальні активи, які поіменовані в Законі України «Про віртуальні активи» забезпеченими (криптовалюти цей закон відносить до незабезпечених), мають свою цінність саме через ціннісні якості тих благ, якими вони забезпечені, та технологічні особливості їх обертання.

У будь-якому випадку ціннісна складова об'єкта обумовлює інтерес власника/володільця такого блага забезпечити його збереження. Це може бути забезпечено як самим власником, так і виконавцем відповідної послуги. До того ж певні обов'язки щодо забезпечення схоронності покладаються на різноманітних титульних володільців об'єктів-речей (наймач, користувач за договором позички, комісіонер, управитель тощо). Таким чином, збереження самого об'єкта та його властивостей є запорукою того, що об'єкт-благо буде і надалі мати цінність у межах цивільних правовідносин.

Певною мірою це справедливо і для нематеріальних об'єктів, зокрема віртуальних активів.

Забезпечення схоронності нематеріальних об'єктів

З юридичної точки зору надання послуг із забезпечення схоронності регламентується такими договірними конструкціями, як договір зберігання та договір охорони. І хоча нині договір охорони законодавцем визначається як різновид зберігання, науковці практично одноставно наголошують на необхідності розрізняти їх, щонайменше враховуючи різність предметів цих договорів. Остання полягає в різниці розуміння схоронності, що забезпечується зберігачем або охоронцем [23]. Однак, незважаючи на таку різницю, обидва договори спрямовані на забезпечення схоронності речей, тобто матеріальних об'єктів цивільних прав (потрібно зауважити, що об'єктом охорони також може бути фізична особа, тобто забезпеченню схоронності будуть підлягати такі специфічні нематеріальні блага, як життя та здоров'я). По-перше, це обумовлено природою даних відносин. Йдеться, зокрема, про перехід правомочності

володіння на час зберігання від власника (або іншого володільця) до зберігача. Відомо, що класична тріада правомочностей власника найкраще відображає саме речові правовідносини, тоді як по відношенню до нематеріальних об'єктів її застосування є умовним і потребує переосмислення та модернізації. По-друге, коло об'єктів договору зберігання обмежується речами через пряму вказівку законодавця в легальному визначенні відповідного договору. Саме тому застосування конструкції договору зберігання (щонайменше в чинній редакції гл. 66 ЦК України) по відношенню до нематеріальних об'єктів цивільних прав з юридичної точки зору просто неможливо.

Натомість застосування терміна «зберігання» по відношенню до таких об'єктів, як інформація, цінні папери, гроші та інші валютні цінності (у безготівковій формі), є не тільки не поодиноким випадком у дослідженнях та обговореннях, а й, на жаль, законодавчою практикою [24; 25]. З огляду на проблематику нашого дослідження мусимо зазначити, що й сам Закон використовує термін «зберігання» по відношенню до таких нематеріальних об'єктів.

Зберігання віртуальних активів

Зберігання визначається серед видів діяльності, яку провадять постачальники послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів (п. 8 ч. 1 ст. 1); передача віртуального активу на зберігання є виключенням з презумпції визнання права власності на віртуальний актив за володільцем ключа такого активу (п. 2 ч. 1 ст. 6); діяльність постачальника послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, зокрема їх зберігання провадиться лише за умови попереднього отримання відповідного дозволу від Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (ст. 19).

Більш того, ст. 10 Закону повністю присвячена зберіганню та має назву «Послуги із зберігання або адміністрування віртуальних активів чи ключів віртуальних активів» і спрямована на визначення деяких особливостей провадження такої діяльності. У ній надається визначення цієї послуги як «забезпечення збереження віртуальних активів чи ключів віртуальних активів з можливістю самостійно здійснювати переміщення таких віртуальних активів в інтересах та за дорученням третіх осіб». Крім того, в останній частині даної статті міститься, на наш погляд, найбільш спірне й проблемне положення, а саме: «на договори про надання послуг із зберігання або адміністрування віртуальних активів чи ключів віртуальних активів поширюються положення Цивільного кодексу України щодо договорів про зберігання з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом». Пряма відсилка до договору зберігання за ЦК України приводить нас до конструкції договору,

що покликаний регламентувати забезпечення схоронності винятково речей – матеріальних об'єктів цивільних правовідносин. Застосування, навіть з урахуванням особливостей цих правовідносин (скоріш за все, законодавець має на увазі презумпцію згоди власника віртуального активу на надання дозволу «зберігачеві» щодо переміщення/розпорядження таких віртуальних активів, що за класичною конструкцією договору зберігання апріорі заборонено), встановлених Законом, положень ЦК України про договір зберігання до нематеріального об'єкта, з огляду на вище вказані обставини, може призвести до виникнення непередбачуваних колізій, що стане проблемою у правовому регулюванні даних відносин.

Для більш повного розуміння даної проблематики вважаємо за потрібне звернутися до тематики зберігання віртуальних активів не з правової, а, зокрема, з технічної точки зору.

За своєю природою віртуальний актив – це інформація у специфічній формі та з особливим функціональним навантаженням. З суто технічної точки зору – це реєстровий запис. У випадку з незабезпеченими (у розумінні Закону) віртуальними активами, зокрема криптовалютами, такий реєстровий запис і становить саму сутність віртуального активу. Якщо ж говорити про так звані забезпечені майновими правами віртуальні активи, то окрім цінності самого майнового права або його об'єкта, цінність такому віртуальному активу надає реєстровий запис, який посвідчує в системі обороту такого віртуального активу зазначене право. До забезпечених віртуальних активів скоріш за все слід віднести і так звані NFT, більшість з яких засвідчують/посвідчують права на об'єкти інтелектуальної власності, але їх технічна можливість не обмежується лише такими об'єктами [26]. В усіх випадках ціннісна складова віртуального активу обумовлюється частково або повністю саме технологічними властивостями. По суті, вживаючи термін «віртуальний актив», ми маємо на увазі саме запис у певному реєстрі, який або цінний сам по собі, або засвідчує/посвідчує самостійне майнове право. Такий запис отримав назву токен (англ. *token* – знак, символ). Отже, з технічної точки зору поняття «віртуальний актив» і «токен» практично тотожні. Адже віртуальності, навіть праву власності на річ, надає саме запис у певному цифровому реєстрі. Тому використання терміна «токен віртуального активу», на наш погляд, є логічною помилкою та не потребує окремого законодавчого закріплення.

Протилежною є ситуація з таким поняттям, як «ключ віртуального активу». Закон визначає його як «набір технічних засобів, реалізованих у системі забезпечення обороту віртуальних активів, що надають змогу контролювати віртуальні активи». Належне і досить широке визна-

чення, яке охоплює як прості паролі від акаунтів, гаманців, так і більш складні програмні продукти, що забезпечують шифрування при доступі до віртуального активу. Зокрема, це може бути і пароль від акаунту в багатокористувацькій грі, і в тій же самі грі внутрішній пароль, який прив'язує віртуальний актив не до акаунту з персонажем, а, наприклад, до акаунту внутрішньоігрових об'єднань (клани, гільдії тощо), які не мають свого суб'єктного прояву в реальному (оффлайн) світі.

На відміну від ПІН-кодів платіжних карток або паролів банківських онлайн сервісів, ключ віртуального активу має більшу безпекову важливість, адже у більшості випадків він є єдиним зв'язком між власником та активом. Лише невелика кількість постачальників послуг на ринку віртуальних активів передбачає можливість відновлення доступу до активу у разі втрати ключа. Така можливість забезпечена розкриттям при вступі у відносини із зазначеними суб'єктами великого обсягу приватної інформації, що й уможливає таке відновлення. Однак, як зазначалось вище, одна з умов цінності віртуального активу полягає як раз у можливості найбільшої анонімності власника такого активу, що втрачається при розкритті приватної інформації.

Отже, враховуючи, що основна цінність віртуального активу втілюється саме в його існуванні як такого, можна дійти висновку, що забезпечення схоронності буде полягати саме у забезпеченні наявності активу, й насамперед його наявності у власності конкретного суб'єкта.

Питання власності на віртуальний актив є фундаментальним питанням правового режиму даного об'єкта та потребує глибокого й детального дослідження, що виходить за межі роботи. Маємо лише повторити, що вітчизняний законодавець у Законі поширив на віртуальний актив пропріетарний підхід розуміння змісту права власності. Так, положення ч. 5. ст. 6 прямо вказують на наявність у власника віртуального активу трьох класичних «речових» правомочностей: володіння, користування та розпорядження. Враховуючи велику потенційну різноманітність віртуальних активів (зокрема і в метавсесвітах [27]), не будемо стверджувати про помилковість такого підходу. Але застосування класичної тріади до найбільшої кількості існуючих та актуальних видів даної категорії об'єктів викликає певні питання. Єдиною правомочністю, котру можна без зайвих заперечень застосувати у даній ситуації, є розпорядження. Натомість володіння та користування вимагають уточнень, роз'яснень і врешті-решт – зміни парадигми їх розуміння по відношенню до нематеріальних об'єктів у цілому.

Ще одним питанням, пов'язаним з правом власності на віртуальні активи, є ідентифікація власника. Як уже вказувалось, криптовалюти

були створені та знаходяться в обігу на умовах певної анонімності, псевдонімності (зміст транзакцій відкритий, не шифрований, але в них є інформація лише про номери рахунків і відсутня інформація про власників цих рахунків) [28]. Доступ до них можливий у більшості випадків лише за умови володіння ключем віртуального активу. Як зазначає Закон, такий володілець визнається за загальним правилом власником віртуального активу. Отже, володіння ключем (тобто наявність доступу до віртуального активу) дорівнює з певними припущеннями праву власності.

Розпорядження віртуальним активом з технічної точки зору здійснюється за допомогою таких же технічних засобів, як і інші дії з цими об'єктами. За допомогою спеціального програмного забезпечення віртуальний актив «перереєструється» на іншого власника. Необхідно зауважити, що така «перереєстрація» віртуальних активів, заснованих на технології блокчейн, відбувається шляхом додавання до вже існуючого ланцюжка реєстраційних записів ще одного, який і буде посвідчувати належність до конкретного власника. У межах нашого дослідження маємо зауважити, що зазначена вище наявність віртуального активу, що становить сутність схоронності, яку у свою чергу має забезпечити «зберігач», буде полягати в забезпеченому/гарантованому доступі власника до віртуального активу, який передбачає можливість експлуатації власником корисних властивостей даного об'єкта та можливість розпорядження таким об'єктом. Враховуючи вимоги Закону щодо фіксації володіння, користування та розпорядження в системі обігу віртуальних активів, наведені вище можливості забезпечуються саме технічними засобами системи обігу віртуальних активів. Як уже зазначалось, важливим елементом таких засобів є саме ключ віртуального активу.

Маємо певний проміжний висновок. Під забезпеченням схоронності (як предмета договору зберігання) віртуального активу можемо розуміти забезпечення можливості власника (володільця) віртуального активу користуватися та розпоряджатися останнім через підтвердження зв'язку (приналежності) між власником та активом. Тобто так зване забезпечення доступу, яке може провадитись як шляхом «передання у володіння» виконавцеві послуги самого віртуального активу, так і ключа (пароля) віртуального активу.

З огляду на положення ст. 10 Закону, саме такий сенс має вкладатися в слова «забезпечення збереження», що і має складати предмет відповідного договору та наповнювати діяльність «зберігача».

Однак ті самі положення Закону містять вказівку на обов'язкову наявність у «зберігача» повноважень на «переміщення таких віртуальних активів в інтересах та за дорученням третіх осіб» (питання про визна-

чення вказаних третіх осіб відкриті й потребує детального аналізу як самого нормативно-правового акта, так і супроводжувальної законопроект документації, позиції авторів законопроекту). Маємо ситуацію, коли договір зберігання не буде вважатися зберіганням, якщо зберігач не матиме повноважень на користування та розпорядження об'єктом зберігання.

Згідно зі ст. 944 ЦК України користування річчю, переданою на зберігання без згоди поклажодавця, заборонено. Це положення зумовлено природою та метою договору зберігання. Якщо сторони насамперед мають на меті передачу речі у користування, для цього є інші відповідні договірні конструкції, які, до речі, також покладають на користувача обов'язок із забезпечення схоронності. Але плата у даному випадку справляється саме за користування річчю. Якщо метою договору є забезпечення схоронності об'єкта, тоді плата передбачається з особи, яка таку річ передала у володіння (на зберігання) іншій особі. І лише у виняткових випадках за згодою поклажодавця зберігач має право користуватися такою річчю.

Розпорядження предметом зберігання, як і користування, не притаманно цьому договору. Таке право в класичній конструкції передбачено у випадку зберігання речей, визначених родовими ознаками, на товарних складах з їх знеособленим зберіганням. Зазначене право обумовлено неможливістю в такій ситуації віддати поклажодавцеві ту саму річ. І хоча криптовалюти (не будучі речами) дуже схожі на речі, визначені родовими ознаками (насправді не всі, тому що технологія блокчейн передбачає наявність унікального ланцюжка реєстраційних записів), їх «передача», а у дійсності – передача ключа віртуального активу, не призводить до їх знеособлення.

Кваліфікація договірних конструкцій «зберігання» нематеріальних об'єктів

Таким чином, передбачена Законом послуга зі зберігання віртуальних активів все менше схожа на класичне зберігання. Запропонована законодавцем конструкція договору «зберігання» віртуальних активів насамперед має на меті не забезпечення схоронності такого об'єкта, а адміністрування (як зазначено в Законі), організацію та забезпечення обігу віртуальних активів у відповідній системі. Такі договори (у запропонованому законодавцем вигляді) практично ідентичні договорам «зберігання цінних паперів». Так звана депозитарна (лат. *depositum* – класти, відкладати) діяльність відповідних суб'єктів провадиться з метою забезпечення саме обігу цінних паперів та інших фінансових, інвестиційних інструментів.

Провісником такого договору став договір зберігання цінного паперу. У часи існування лише документарних цінних паперів необхідність забезпечення їх схоронності не підлягала сумніву. З часом такі договори трансформувалися в договори щодо забезпечення обігу цінного паперу та управління/комісії. Розповсюдження бездокументарних цінних паперів призвело до появи нових ризиків, наприклад несанкціонованого внесення змін до реєстру цінних паперів. Отже, зростає необхідність ведення такого реєстру особою, яка б забезпечувала його недоторканість, охороняла, «зберігала» його.

Депозитний банківський договір також спочатку мав на меті забезпечити схоронність готівки під наглядом банку. Потім обумовив надання банком розрахункових послуг та послуг з переказу грошей, і лише згодом отримав ризику позики від клієнта банку.

Натомість зазначені договори, не без частки істини, залишалися в усвідомленні суспільства як договори, метою яких є забезпечення певної схоронності таких специфічних об'єктів, як цінні папери та гроші.

Відтак найменування таких договорів зберіганням та застосування до них відповідних положень ЦК України є проявом певного рівня юридичної безграмотності законодавця, яка у свою чергу є наслідком використання вже давно застарілих уявлень про природу подібних відносин, проявом відсутності прогресивного бачення законодавцем шляхів розвитку вітчизняного права. І хоча Закон у цілому безумовно не можна назвати застарілим чи непрогресивним, певні його положення все таки несуть на собі відлуння минулих часів.

З огляду на це мусимо констатувати наявність доктринальної неможливості застосування до даних відносин конструкції договору зберігання. Водночас це порушує питання належної кваліфікації існуючих договорів «зберігання» зазначених об'єктів.

Під кваліфікацією договору слід розуміти точну правову оцінку правової природи, характеристики, ознак та рис договору для визначення його виду, місця серед суміжних договорів та в решті-решт джерела правового регулювання. Належне визначення правової природи договору є одним з етапів і запорукою його належної кваліфікації.

Вбачається, що даним відносинам більш відповідає конструкція договорів управління майном або комісії та інститут довірчої власності, який у вигляді трасту або трастового (фідуціарного) фонду може з'явитися в ЦК України внаслідок його рекодифікації [29]. На певний особливий зв'язок технології блокчейн (на якій базуються найбільш актуальні криптовалюти) та особливо довірчих відносин вказують і науковці [11, с. 61].

Застосування інституту договору зберігання віртуальних активів

Варто зазначити, що будь-яке дослідження втрачає левову частку свого значення, якщо оминає своєю увагою практичні прояви свого предмета. Отже, вважаємо доречним звернутися безпосередньо до суб'єктів ринку обігу віртуальних активів та дослідити безпосередньо ті договірні конструкції, які склалися в практичній площині. Ще більшої актуальності такий підхід набуває через тривалу відсутність в юрисдикціях, зокрема в українській, чіткого правового регулювання таких відносин. Таким чином, контрагенти не були обмежені вимогами закону і мали можливість більш вільно регламентувати відносини між собою. Звісно, треба зважати, що в цій галузі, як і в багатьох інших, де велику роль відіграють крупні «гравці», споживачеві відповідного «продукту» залишається лише приєднатися до вже розроблених договорів. Відтак, теза про вільний процес регламентації даних відносин правильною є лише для однієї із сторін.

Використання терміна «зберігання» та похідних від нього дефініцій на відповідному ринку поширено навіть більше ніж у правовому полі. Мережа рясніє публікаціями на кшталт «Де зберігати крипту?», «Найбезпечніший гаманець кріпти для зберігання» та рекламою відповідних послуг.

Разом із тим «зберігання» віртуальних активів здійснюється, як уже зазначалось, за допомогою певних технічних засобів. Здебільшого вони, але не всі, називаються гаманцями. Закон визначає гаманець віртуального активу як «програмне забезпечення або програмно-апаратний комплекс, що надає його користувачу інформацію про належні йому віртуальні активи та можливість розпоряджатися ними в системі забезпечення обороту віртуальних активів за допомогою ключа віртуального активу». (Таке визначення цілком відповідає наявному стану речей і не повинно внести якісь непорозуміння з набранням Законом чинності). Тобто це певний програмний інструмент, за допомогою якого користувач (власник віртуального активу) взаємодіє з блокчейн-мережею і може використовувати його для здійснення транзакцій та доступу до сторонніх програм і додатків. Крім гаманців, «зберігати» віртуальні активи можна на біржах, на матеріальних носіях, у пам'яті комп'ютера, у хмарному сховищі тощо. Різноманіття способів «зберігання» зумовлено різноманіттям самого об'єкта та його природою як інформації. Потрібно одразу визначитися, що найбільш актуальним є питання зберігання криптовалюти, тому в подальшому ми більше уваги приділимо саме цьому виду віртуального активу. Натомість інші різновиди віртуальних активів можуть привносити свої

особливості в дані відносини, але здебільшого спрощуючи їх порівняно зі «зберіганням» криптовалюти.

Криптовалюти як віртуальні активи розрізняють за різними критеріями. Одним з основних є протокол і технологія їх створення. Від першого залежить сумісність з «місцями зберігання» (гаманцями), від другого – саме місце такого «зберігання». Справа в тому, що криптовалюти та інші віртуальні активи, засновані на технології блокчейн, як інформація можуть зберігатися на всіх приладах, які беруть участь у системі обігу такого активу. В цьому і полягає особливість і цінність такого об'єкта, оскільки не можна внести зміни до ланцюжка-реєстру (тобто самого токєну) без поінформованої згоди всіх інших учасників. А відтак, вести мову щодо володіння та зберігання в даному випадку навіть умовно досить складно. Що в такому разі і можна передати та зберігати, так це інформацію, яка надає доступ до такого активу, тобто ключ віртуального активу. Як уже зазначалося, ключі можуть існувати в різній формі. Це може бути класичний пароль, записаний на звичайному папірці, а може бути і програма шифрування чи апаратний ключ (така ж програма, але на матеріальному носії). Сутність полягає в тому, що цей ключ дає доступ, можливість розпоряджатися, а іноді й користуватися віртуальним активом. Отже, існує декілька шляхів зберігання такого ключа: в пам'яті, на папірці, в програмі запису паролей тощо. Тобто без передання цієї інформації іншій особі. У такому випадку «зберіганням» підлягає сам віртуальний актив. Але насправді йдеться лише про надання доступу до програмного забезпечення, за допомогою якого власник може купити, продати, перемістити віртуальний актив (токєн, запис у реєстрі) з одного свого «гаманця» на інший.

У другому варіанті «зберігачеві передається» ключ віртуального активу, що презюмує надання йому правомочностей розпорядження таким об'єктом. Саме такий договір передбачений Законом як договір зберігання віртуального активу, на відміну від першого випадку, який не буде підпадати під дію цього положення. Хоча саме другий варіант менше за все схожий на класичний договір зберігання. Як і договір зберігання цінних паперів або інвестиційних інструментів, договір зберігання віртуального активу, як уже зазначалося, більше відповідає конструкції договору управління майном, комісії тощо.

У світлі вищезазначеного звертає на себе увагу інформація, яка надається споживачеві самими постачальниками послуг на ринку віртуальних активів. Так, одна з найбільших крипто-бірж Binance на своєму сайті запровадила навчальні курси з тематики віртуальних активів. Одну зі статей курсу присвячено зберіганням криптовалют, а саме кастодіальним (англ. *custody* – зберігати, опікати) та не кастодіальним гаман-

цям. Незважаючи на наявність в англomовній версії варіанту перекладу «зберігати», сутність такого гаманця більше відображає поняття «опіка/ піклування». «Це означає, що третя сторона буде зберігати та керувати вашими приватними ключами від вашого імені. Іншими словами, у вас не буде ні повного контролю над своїми коштами, ні можливості підписувати транзакції» [30]. На початку тієї самої статті робиться застереження, що «з технічної точки зору криптогаманці насправді не зберігають ваші цифрові активи. Натомість вони генерують інформацію, необхідну для використання криптовалюти».

У свою чергу досить популярний сервіс-гаманець Trust-Wallet (також входить до мережі послуг біржі Binance) в Умовах обслуговування вказує таке: «Trust Wallet – це програмне забезпечення-гаманець без опіки для цифрових активів, таких як криптовалюти, віртуальні товари та NFT («Цифрові активи»), тобто ви повністю контролюєте та відповідаєте за свої цифрові активи та приватні ключі, і, відповідно, ви можете авторизувати транзакції з адреси вашого гаманця. Ви чітко визнаєте та погоджуєтеся з тим, що, оскільки Trust Wallet є програмним забезпеченням не кастодіального гаманця, ви несете повну відповідальність за свою діяльність і будь-який ризик втрати у будь-який час» [31]. Враховуючи застереження щодо обмеження відповідальності за вказаними умовами, в яких виконавець знімає з себе будь-яку відповідальність навіть за недоліки свого програмного забезпечення (iii, LIMITATION OF LIABILITY & DISCLAIMER OF WARRANTIES), ні про яке забезпечення схоронності віртуального активу з його сторони мова йти не може. Здебільшого ідентичні умови містять усі договори з виконавцями аналогічних послуг.

Таким чином, можна констатувати присутність на ринку щонайменше двох моделей договору, яким опосередковується «зберігання» віртуальних активів: договір з переданням ключа віртуального активу разом із правом розпоряджатися останнім та договір надання доступу до відповідних сервісів для реалізації прав на віртуальний актив. Обидва договори не мають нічого спільного з договором зберігання, але перший варіант відповідає визначенню такої діяльності за положеннями Закону.

Необхідність у забезпеченні схоронності віртуальних активів

Дослідження ринку віртуальних активів, зокрема криптовалют та NFT, на предмет кваліфікації договорів, які використовуються учасниками такого ринку, дало підставу стверджувати про відсутність договірних конструкцій, які б відповідали ознакам договорів щодо забезпечення схоронності.

Чи не є такий результат наслідком у свою чергу відсутності необхідності у відповідних правовідносинах?

Як уже зазначалось, віртуальні активи мають подібну цінним паперам і грошам природу та функціональне навантаження, а їх існування підкоряється тим же принципам і закономірностям. Як і будь-яке інше благо, вони стають об'єктом неправомірних посягань осіб, які бажають отримати їх всупереч встановленому законом порядку. Такі посягання можуть проявлятися у вигляді крадіжок: безпосередньо з онлайнгаманця шляхом зламу сервісу або протиправних дій адміністратора сервісу; під час конвертації її у фіатні (реальні) гроші; способом фішингу, який полягає в отриманні доступу до персональних даних власника та ключів до гаманця; шляхом отримання доступу до персонального комп'ютера, ноутбука, смартфона, флешки або навіть паперового аркуша, на яких містяться ключі доступу до криптогаманців. Також протиправне заволодіння віртуальним активом може стати наслідком шахрайських або інших дій, які мають ознаки кримінально караних діянь, зокрема проти власності. Технологічні особливості віртуальних активів, що обумовлюють їх низьку вразливість до певних видів протиправних посягань, не є абсолютними. Розвиток систем безпеки еволюційно призводить до аналогічного за темпами розвитку протилежних систем і засобів.

Отже, віртуальний актив, як і інші об'єкти-блага, постійно потребує забезпечення схоронності, але радше в розумінні договору охорони, ніж зберігання. Це означає не збереження внутрішніх властивостей, а недопущення протиправних посягань і забезпечення його наявності у власності відповідної особи, що проявляється в наявності доступу до відповідного програмного забезпечення та встановлення правового та технічного зв'язку між суб'єктом – власником – та об'єктом. Відтак можна дійти висновку про існування необхідності визначення належної договірної конструкції, яка б регламентувала надання відповідних послуг та відповідала б природі даних відносин. Однак спершу необхідна наявність волі учасників ринка віртуальних активів, зокрема постачальників послуг, до взяття на себе відповідних зобов'язань по забезпеченню схоронності таких об'єктів.

У будь-якому разі, за сучасного стану правового регулювання відносин з віртуальними активами, з однієї сторони, та договору зберігання – з іншої, не вбачається жодного належного й правильного з точки юридичної техніки рішення щодо застосування до віртуальних активів конструкції договору зберігання. Положення про договір охорони, хоча й оперують терміном «майно» як об'єкт договору навряд чи можуть бути застосовані через специфічне регулювання даного договору спеціаль-

ними нормативно-правовими актами [32]. Відповідний договір може називатися зберіганням і регулюватися загальними положеннями про зберігання, але тільки за умови глибокого дослідження й можливого переосмислення концепції застосування договорів зберігання та охорони до тих чи інших різновидів об'єктів цивільних правовідносин. Необхідність такого дослідження з урахуванням активного поширення нестандартних, специфічних об'єктів уже стала нагальною. Адже серед вітчизняних науковців уже поширюється думка про можливість існування «безтілесних речей» з можливістю поширення на них правового режиму речі з відповідними застереженнями [33].

Висновки

Неспівпадіння природних особливостей віртуального активу та можливостей договору зберігання призводить до унеможливлення застосування конструкції такого договору у відносинах з цим об'єктом. Натомість специфіка віртуального активу в жодному разі не виключає необхідності забезпечення його схоронності та охорони права власності на такий об'єкт шляхом захисту його від протиправних посягань. Отже, надання послуг із забезпечення схоронності віртуального активу, а у випадках з криптовалютами – ключа віртуального активу, є актуальним і потребує правового врегулювання. Воно має базуватися на врахуванні особливостей віртуального активу як об'єкта його нематеріальної природи, а також існування лише в системі обігу віртуальних активів тощо. Застосування терміна «схоронність» як складової предмета договору зберігання з урахуванням специфіки кожного виду об'єктів індивідуально могло б вирішити дану проблему.

Договори, які на даний момент іменуються договорами зберігання віртуальних активів, мають сприйматися та іменуватися відповідно до своєї природи та мети, а саме договорами управління, комісії, можливо здійснення відповідних повноважень на підставі довірчої власності за умови її регламентації як різновиду права власності в ЦК України.

Як уже зазначалось, розповсюдження чинних положень про зберігання на такі договори може призвести до небажаних колізій у правозастосуванні. Однак, враховуючи подібну ситуацію і з деякими іншими об'єктами цивільних правовідносин, не вважаємо за потрібне вносити велику кількість змін до різногалузевих нормативно-правових актів.

Проміжним рішенням є визнання таких договорів комплексними з превалюючим елементом договору комісії або управління майном. Отже, їх регулювання повинно здійснюватися положеннями саме щодо вказаних договорів, а не положеннями про договір зберігання, як це, наприклад, закріплено в Законі.

Рекомендації

Наукова цінність статті полягає в тому, що вона є першим у вітчизняній правовій науці дослідженням відносин із забезпечення схоронності віртуальних активів. Отримані наукові результати можуть бути покладені в основу формування доктрини правового регулювання віртуальних активів у приватному праві України. На їх основі розроблено рекомендації щодо вирішення багатьох проблемних питань шляхом внесення змін до низки нормативно-правових актів, зокрема, але не виключно, ЦК та Закону України «Про віртуальні активи». Насамперед запропоновано внести зміни до положень Закону України «Про віртуальні активи» щодо регламентації послуг зі зберігання. Зокрема, враховуючи відсутність на практиці волі постачальників таких послуг брати на себе відповідні обов'язки зі збереження віртуальних активів, пропонується: закріпити у відповідних положеннях Закону вимогу про обов'язковість (істотність) такої умови договору; визначити такі послуги комплексними й поширити на них дію положень про договори управління майном і комісії; віднести норму про застосування положень про договір зберігання (за умови внесення відповідних змін до положень гл. 66 ЦК України) лише до відносин із забезпечення схоронності віртуальних активів; передбачити наявність двох різновидів відповідного договору – комплексного з елементами управління/комісії та суто спрямованого на забезпечення схоронності віртуальних активів чи ключа до віртуального активу без обов'язку передавати зберігачеві правомочності користування та розпорядження. Проте такі зміни не повинні змінювати того факту, що значною частиною предмета обох договорів є надання доступу до відповідного цифрового сервісу.

Список використаних джерел

- [1] García-Ramos Lucero M. A., Rejas Muslera R. Análisis del desarrollo normativo de las criptomonedas en las principales jurisdicciones: Europa, Estados Unidos y Japón. *IDP Revista de Internet Derecho y Política*. 2022. No. 35. P. 1–13. <https://doi.org/10.7238/idp.v0i35.391466>.
- [2] Кулик О. І. Правові засади впливу Європейського Союзу на ринок віртуальних активів. *Економіка та право*. 2021. № 1. С. 71–79. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.071>.
- [3] Тільна Катерина, Хом'як Анна. Криптовалюта у рішеннях суду. *Юридична клініка Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2021. 28 трав. URL: <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2021/05/28/kryptovalyuta-u-rishennyah-sudu/> (дата звернення: 25.10.2022)
- [4] Про запобігання та протидію легаізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX : станом на 19 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
- [5] Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 25.10.2022).

- [6] Ісаєв А. М. Місце віртуальних активів у системі об'єктів цивільних прав. *Нематеріальні об'єкти* : зб. ст. / ред. І. В. Спасибо-Фатєєва. Харків, 2022. С. 157–164.
- [7] Донець А. Г. Визначення поняття «віртуальний актив» у вітчизняному законодавстві: стан та перспективи. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав* : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова (м. Харків, 15 груд. 2021 р.). Харків : НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. С. 139–143.
- [8] Kud A. A. Comprehensive classification of virtual assets. *International journal of education and science*. 2021. Т. 4, № 1. С. 52–75. <https://doi.org/10.26697/ijes.2021.1.6>.
- [9] Спасибо-Фатєєва І. В. Реформування відносин власності на сучасному етапі розвитку права України. *Цивілістика: на шляху формування доктрин* : вибр. наук. пр. Харків : Золоті сторінки, 2012. С. 462–465.
- [10] Некіт К. Г. Проблема визначення змісту права власності через «тріаду» правомочностей власника. *Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів* : монографія / ред. : А. С. Довгерт, Є. О. Харитонов. Одеса : Вид. дім «Гелветіка», 2020. С. 238–252.
- [11] Кудь А., Кучерявенко Н., Смычок Е. Цифровые активы и их правовое регулирование в свете развития технологии блокчейн : монографія. Харків : Право, 2019. 232 с.
- [12] Sobanski P. Kryptowaluty a regulacje prawa spadkowego. Rozważania de lege lata. *Monitor Prawniczy*. 2019. No. 8. URL: <https://czasopisma.beck.pl/monitor-prawniczy/artukul/kryptowaluty-aregulacje-prawa-spadkowego-rozważania-emdelege-lataem> (last accessed: 26.11.2022).
- [13] Перша країна у світі визнала біткоїн валютою. Навіщо це ім. *BBC News Україна*. 9 черв. 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57418282> (дата звернення: 26.10.2022).
- [14] China declares all cryptocurrency transactions illegal. *BBC News*. 24 Sept. 2021. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-58678907> (last accessed: 26.11.2022).
- [15] Ödemelerde kripto varlıkların kullanılmamasına dair yönetmelik. *Yönetmelik* of 16.04.2021 No. 31456. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210416-4.htm> (last accessed: 26.10.2022).
- [16] Ferreira A., Sandner P. Eu search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets' infrastructure. *Computer Law & Security Review*. 2021. Vol. 43. P. 105632. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105632>.
- [17] Vandezande N. Virtual currencies under EU anti-money laundering law. *Computer Law & Security Review*. 2017. Vol. 33, No. 3. P. 341–353. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2017.03.011>.
- [18] Shen W., Hou L. China's central bank digital currency and its impacts on monetary policy and payment competition: game changer or regulatory toolkit? *Computer Law & Security Review*. 2021. Vol. 41. P. 105577. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105577>.
- [19] Aziz A. S. A., Noor N. A. M., Mashhour O. F. A. The money of the future: a study of the legal challenges facing cryptocurrencies. *BiLD Law Journal*. 2022. Vol. 7, No. 1. P. 21–33. URL: https://www.researchgate.net/publication/359108886_The_Money_of_The_Future_A_Study_of_The_Legal_Challenges_Facing_Cryptocurrencies (last accessed: 26.10.2022).
- [20] Financial and legal regulation of blockchain technology: status and prospects of cryptocurrency use / V. Tipanov et al. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 2, No. 37. P. 72–83. <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v2i37.229698>.

- [21] García-Ramos Lucero M. A., Rejas Muslera R. Análisis del desarrollo normativo de las criptomonedas en las principales jurisdicciones: Europa, Estados Unidos y Japón. *IDP Revista de Internet Derecho y Política*. 2022. No. 35. P. 1–13. <https://doi.org/10.7238/idp.v0i35.391466>.
- [22] Овчаренко А. С. Правове регулювання віртуальних активів та криптовалют в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 200–202. URL: http://lsei.org.ua/4_2020/49.pdf (дата звернення: 25.10.2022).
- [23] Донець А. Г. Поняття «зберігання», «схоронність», «охорона» та їх співвідношення. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. № 24. С. 234–252.
- [24] Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV : станом на 19.11.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 06.11.2022).
- [25] Про депозитарну систему України : Закон України від 06.07.2012 р. № 5178-VI : станом на 11.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text> (дата звернення: 26.10.2022).
- [26] García-Teruel R. M., Simón-Moreno H. The digital tokenization of property rights. A comparative perspective. *Computer Law & Security Review*. 2021. Vol. 41. P. 105543. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105543>.
- [27] Донець А. Г. Доктринальний погляд на питання правового регулювання віртуальних світів, «метавсесвіту». *Доктрина приватного права: традиції та сучасність* : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 100-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харків. юрид. ін-ту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (м. Харків, 4 лют. 2022 р.). Харків, 2022. С. 341–345. URL: <https://www.academia.edu/82266474/> (дата звернення: 26.10.2022).
- [28] Аналіз розвитку криптовалют на віртуальному ринку фінансових послуг / Н. Теслюк та ін. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.7.75> (дата звернення: 26.10.2022).
- [29] Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Вид. дім «АртЕк», 2020. 128 с.
- [30] Кастодіальні та некастодіальні гаманці: у чому різниця? *Binance Academy*. 2022. 23 берез. URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/custodial-vs-non-custodial-wallets-what-s-the-difference> (дата звернення: 26.10.2022).
- [31] Terms of Service. *Trust Wallet*. URL: <https://trustwallet.com/ru/terms-of-services/> (last accessed: 26.10.2022).
- [32] Про охоронну діяльність : Закон України від 22.03.2012 р. № 4616-VI : станом на 15.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17#Text> (дата звернення: 26.10.2022).
- [33] Ходико Ю. Є. Спірні об'єкти речового правовідношення та їх правовий режим. *Право і Суспільство*. 2017. № 6. С. 85–90. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/6_2017/part_1/17.pdf (дата звернення: 26.10.2022).

References

- [1] García-Ramos Lucero, M.A., & Rejas Muslera, R. (2022). Análisis del desarrollo normativo de las cryptomonedas en las principales jurisdicciones: Europa, Estados Unidos y Japón. *IDP revista de internet derecho y política*, 35, 1-13. <https://doi.org/10.7238/idp.v0i35.391466>.
- [2] Kulyk, O.I. (2021). Legal principles of the influence of the European Union on the market of virtual assets. *Economics and Law*, 1, 71-79. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.071>.
- [3] Tilna, Kateryna, & Khom'iak, Anna. (2021. May 28). Cryptocurrency in court decisions. *Legal Clinic of the Yaroslav Mudryi National Law University*. Retrieved from <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2021/05/28/kryptovalyuta-u-rishennyah-sudu/>.

- [4] Law of Ukraine No. 361-IX "On the prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of criminal proceeds, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction" (2022, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
- [5] Law of Ukraine No. 2074-IX "On virtual assets" (2022, February). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
- [6] Isaev, A.M. (2022). The place of virtual assets in the system of civil rights objects. In I.V. Spasibo-Fateeva (Ed.). *Unusual objects* (pp. 157-164). Kharkiv: EKUS.
- [7] Donets, A.G. (2021, Decemb.). Definition of the concept of "virtual asset" in domestic legislation: Status and prospects. In *Problems of improving private law mechanisms of acquisition, transfer, implementation and protection of subjective civil and family rights: materials of the int. scient. and pract. conf.* (pp. 139-143). Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University.
- [8] Kud, A.A. (2021). Comprehensive classification of virtual assets. *International Journal of Education and Science*, 4(1), 52-75. <https://doi.org/10.26697/ijes.2021.1.6>.
- [9] Spasibo-Fateeva, I.V. (2012). Reforming property relations at the current stage of the development of Ukrainian law. In *Civics: On the way to formation of doctrines* (pp. 462-464). Kharkiv: Golden Pages.
- [10] Nekit, K.G. (2020). The problem of determining the content of property rights through the «triad» of the owner's powers. In A.S. Dovgert & E.O. Kharitonov (Eds.). *Updating the Civil Code of Ukraine: Forming Approaches* (pp. 238-252). Odesa: "Helvetika" Publishing House.
- [11] Kud, A., Kucheryavenko, N., & Cmychok, E. (2019). *Digital assets and their legal regulation in the light of blockchain technology development*. Kharkiv: Pravo.
- [12] Sobanski, P. (2019). Kryptowaluty a regulacje prawa spadkowego. Rozważania de lege lata. *Monitor Prawniczy*, 8. Retrieved from <https://czasopisma.beck.pl/monitor-prawniczy/artukul/kryptowaluty-aregulacje-prawa-spadkowego-rozwazania-emdelege-lataem>.
- [13] The first country in the world to recognize Bitcoin as a currency. (2021, June). Why should they. *BBC news Ukraine*. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57418282>.
- [14] China declares all cryptocurrency transactions illegal. *BBC News*. (2021, Sept.). URL: <https://www.bbc.com/news/technology-58678907>. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/technology-58678907>.
- [15] Ödemelerde kripto varlıkların kullanılmamasına dair ödömelik. (2021, April). *YÖNETMELİK*, 31456 (Türkiye Cumhuriyeti). Retrieved from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210416-4.htm>.
- [16] Ferreira, A., & Sandner, P. (2021). Eu search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets' infrastructure. *Computer Law & Security Review*, 43, 105632. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105632>.
- [17] Vandezande, N. (2017). Virtual currencies under EU anti-money laundering law. *Computer Law & Security Review*, 33(3), 341-353. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2017.03.011>.
- [18] Shen, W., & Hou, L. (2021). China's central bank digital currency and its impacts on monetary policy and payment competition: Game changer or regulatory toolkit? *Computer Law & Security Review*, 41, 105577. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105577>.
- [19] Aziz, A.S.A., Noor, N.A.M., & Mashhour, O.F.A. (2022). The money of the future: A study of the legal challenges facing cryptocurrencies. *BILD Law Journal*, 7(1), 21-33. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/359108886_The_Money_of_The_Future_A_Study_of_The_Legal_Challenges_Facing_Cryptocurrencies.

- [20] Tipanov, V., Drachov, A., Tkalenko, S., Mirzodaieva, T., & Syerova, L. (2021). Financial and legal regulation of blockchain technology: Status and prospects of cryptovolunte use. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2(37), 72-83. <https://doi.org/10.18371/fcactp.v2i37.229698>.
- [21] García-Ramos Lucero, M. A., & Rejas Muslera, R. (2022). Análisis del desarrollo normativo de las cryptomonedas en las principales jurisdicciones: Europa, Estados Unidos y Japón. *IDP revista de internet derecho y política*, 35, 1-13. <https://doi.org/10.7238/idp.v0i35.391466>.
- [22] Ovcharenko, A.S. (2020). Legal regulation of virtual assets and cryptocurrencies in Ukraine. *Legal Scientific Electronic Journal*, 4, 200-202. Retrieved from http://lsej.org.ua/4_2020/49.pdf.
- [23] Donets, A.G. (2012). Concepts of "storage", "security", "protection" and their relationship. *State Building and Local Self-Government*, 24, 234-252.
- [24] Law of Ukraine No. 3480-IV «On capital markets and organized commodity markets» (2022, February). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
- [25] Law of Ukraine No. 5178-VI "On the depository system of Ukraine" (2022, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text>.
- [26] Garcia-Teruel, R.M., & Simón-Moreno, H. (2021). The digital tokenization of property rights. A comparative perspective. *Computer Law & Security Review*, 41, 105543. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105543>.
- [27] Donets, A.G. (2022). A doctrinal view on the issue of legal regulation of virtual worlds, the «metauniverse». In *Private Law Doctrine: Traditions and Modernity: materials of the int. scient. and pract. conf.* (pp. 341-345). Kharkiv. Retrieved from <https://www.academia.edu/82266474/>.
- [28] Teslyuk, N., Zhulin, O., Nazarenko, Ya., & Kuimova, A. (2021). Analysis of the development of cryptocurrencies in the virtual market of financial services. *Efficient Economy*, 7. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.7.75>.
- [29] *The Concept of updating the Civil Code of Ukraine*. (2020). Kyiv: "ArtEk" Publishing House.
- [30] Custodial and Non-Custodial Wallets: What's the Difference? (2022, March). *Binance Academy*. Retrieved from <https://academy.binance.com/uk/articles/custodial-vs-non-custodial-wallets-what-s-the-difference>.
- [31] Terms of service. *Trust Wallet*. Retrieved from <https://trustwallet.com/ru/terms-of-services/>.
- [32] Law of Ukraine No. 4616-VI "On security activities" (2022, March). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17#Text>.
- [33] Khodyko, Yu.E. (2017). Disputed objects of the property relationship and their legal regime. *Law and Society*, 6, 85-90. Retrieved from http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/6_2017/part_1/17.pdf.

Антон Геннадійович Донець

кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного права № 1
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна
e-mail: a.g.donets@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0003-3798-2311

Anton H. Donets

PhD in Law, Assistant of the Department of Civil Law No. 1
Yaroslav Mudryi National Law University

61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: a.g.donets@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0003-3798-2311

Рекомендоване цитування: Донець А. Г. Договір зберігання віртуальних активів (Crypto Custody) за законодавством України. *Теорія і практика правознавства*. 2022. Вип. 2 (22). С. 40–63. <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2022.2.267943>.

Suggested Citation: Donets, A.H. (2022). Contract of Custody of Virtual Assets (Crypto Custody) According to the Legislation of Ukraine. *Theory and Practice of Jurisprudence*, 2(22), 40–63. <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2022.2.267943>.

Стаття надійшла / Submitted: 22.11.2022
Доопрацьовано / Revised: 30.11.2022
Схвалено до друку / Accepted: 23.12.2022
Опубліковано / Published: 25.12.2022